

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**
Гуманітарно-педагогічний факультет

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»**
Навчально-науковий інститут філології і журналістики
Кафедра східної філології і перекладу

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет філології та соціальних комунікацій

«МОВА І МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**21 БЕРЕЗНЯ 2024 Р.
М. ПОЛТАВА**

Біляченко Світлана <i>Науковий керівник – Данилюк Людмила</i> НЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКИХ ЗМІ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ (ДО ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МОВИ)	162
Белік Марина ПРИЧНА НІЖНІСТЬ У КИТАЙСЬКИХ КОЛИСКОВИХ: ВІДОБРАЖЕННЯ ПРИРОДНОЇ ГАРМОНІЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ	166
Бойко Ярослав <i>Науковий керівник – Тагільцева Яніна</i> ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПЕРЕКЛАДІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	169
Гарцунова Лариса ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ: АНАЛІЗ ТИПОВИХ ПОМИЛОК	172
Загрива Ольга <i>Науковий керівник – Люлька Вікторія</i> THE PECULIARITIES OF STUDYING THE INDIVIDUAL STYLE OF A WRITER	176
Каднай Ірина <i>Науковий керівник – Дедушно Алла</i> СМИСЛОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕКСТУ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ	178
Копотун Микита <i>Науковий керівник – Тагільцева Яніна</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМУ «КРИВАВИЙ ДІАМАНТ» (2006)	182
Kravchenko Natalia, Yudenko Oleksandr THE PROBLEM OF PRAGMATIC ADAPTATION IN MODERN TRANSLATION STUDIES	184
Манойло Ольга <i>Науковий керівник – Антонюк Марина</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОМОВИСТИХ ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНІ Н. ГЕЙМАНА І Т. ПРАТЧЕТТА «ДОБРІ ПЕРЕДВІСНИКИ»	187
Назаренко Марина ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО РОМАНУ ХХ СТОЛІТТЯ	190
Ніколаєва Людмила ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ ЯК ПРОЄКЦІЯ БАЗОВИХ КОМПОНЕНТІВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	194
Паладі Владислав <i>Науковий керівник – Красота Олена</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ	198

<https://sum.in.ua/>

6. Біблія, Новий Заповіт. Об'явлення св. Івана Богослова / переклад І. Огієнка (1962).

7. Гейман Н., Пратчетт Т. Добрі передвісники: Ґрунтовні й вичерпні пророцтва Агнеси Оглашеної, відьми / пер. з англ. Б. Терещенко та О. Петіка. 2-ге вид., виправл. Київ : Вид. група КМ-БУКС, 2023. 472 с.

8. Специфіка перекладу англомовних промовистих назв та імен у серії романів Террі Пратчетта у перекладах українською, німецькою, французькою та російською мовами. URL: <https://cutt.ly/Qw250kUx>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО РОМАНУ ХХ СТОЛІТТЯ

Назаренко Марина,
старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

maryna.nazarenko@pdau.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3537-1149>

Жанр наукової фантастики належить до художнього стилю, якому відведене важливе місце в сучасній літературі. Йому притаманні образність, виразність, поетичність, особлива естетика мовлення. Завдяки своїм експресивно-естетичним характеристикам він помітно вирізняється серед інших різновидів літературної мови.

За складом мовних засобів цей художній стиль поєднує в собі ознаки різних стилів мовлення. Художній текст насичений емоційно-експресивною лексикою, образними елементами, словами вузького стилістичного призначення, які використовуються з певною стилістичною метою: історизми, архаїзми, діалектизми, просторічні елементи, серед яких особливе місце займають терміни [3, с. 107].

Мета роботи – дослідити особливості функціонування та перекладу термінів у творах науково-фантастичного жанру.

Об'єктом дослідження постає роман А. Азімова «Роботи та Імперія».

Науково-фантастичні романи характеризуються великою кількістю термінів. У художніх текстах термін, що характеризується стислістю, однозначністю та емоційною нейтральністю, втрачає свої специфічні ознаки, набуваючи додаткових, а то й зовсім інших, смислових значень – він виступає елементом образної системи мови [1].

Для творів науково-фантастичного жанру вживання термінів є розповсюдженим явищем. Це відбувається тому, що в них відображаються найновіші досягнення людства в галузі науки та техніки.

Аналіз останніх досліджень проблеми функціонування термінологічної лексики в художніх творах розглядався в роботах Т. Катиш, М. Пилинського, М. Кожині, І. Білодіда, Н. Васильєвої, Т. Дорожкіної, однак мало уваги приділяється саме особливостям перекладу термінів у творах художнього стилю, оскільки вважається, що терміни є ознакою науково-технічного стилю.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що сьогодні існує велика кількість перекладацьких трансформацій, які застосовують для перекладу термінів у наукових і технічних текстах, проте недостатньо досліджена термінологічна лексика у творах різних стилів з урахуванням стилістичних та мовних особливостей тексту.

Наукова фантастика – популярний серед різних верств сучасного суспільства літературний жанр. Вона, поза сумнівом, впливає на культурні запити та ціннісні орієнтації громадськості, є надзвичайно цікавим явищем, оскільки поєднує в собі два, здавалося б, несумісні функціональні стилі мови – науковий та художній. Крім того, науково-фантастичні тексти надзвичайно насичені термінологічними одиницями та безеквівалентною лексикою, зокрема авторськими неологізмами та власними назвами, переклад яких є досить складним завданням.

Процес перекладу творів науково-фантастичного жанру займає помітне місце в перекладознавстві. Особливістю цього жанру є використання оказіоналізмів, реалій та власних назв. При перекладі науково-фантастичного тексту слід звернути увагу на реалії наукової фантастики, так звані квазіреалії – слова та словосполучення, які пов'язані з тематикою творів, з описом елементів вигаданого світу, рішень наукових і технічних проблем.

На думку Т. Катиш, науково-технічні й виробничі терміни все ширше залучаються до контексту творів наукової фантастики як необхідний засіб художнього осмислення дійсності. Термінологічна лексика, у якій закріплені результати науково-теоретичного пізнання світу, становить органічну частину мовно-художньої свідомості письменників-фантастів, спрямовує вдосконалення наявних і пошуки нових способів естетичного освоєння дійсності [3, с. 107].

Передусім визначимо та стисло охарактеризуємо саме поняття термінологічної одиниці. Термін визначається як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки й техніки [1].

Особливості термінологічних одиниць зумовлюються їхньою специфічною функцією в мові – вони точно передають конкретні наукові поняття. Терміни характеризуються однозначністю, точністю, системністю, стислістю. Це стосується і наявних у мові термінологічних одиниць, і термінів-неологізмів.

Розглянемо вживання термінологічної лексики в романі Айзека Азімова «Роботи та Імперія». Для опису новітніх технологій та процесів, що будуть використовуватися в майбутньому, автор уводить у текст значну кількість термінів з галузей комп'ютерної техніки, машинобудування, радіоелектроніки, фізики та хімії. Наприклад: *machine-oil* – мастило, *air-pressure* – тиск, *photoelectric cell* – фотоелемент.

Серед термінів, які автор уживає в творах, трапляються загальноновживані слова, що, крім своїх основних значень, набувають специфічних значень для певної галузі науки чи техніки. Зокрема: *response* – реакція, *composition* – конструкція.

Ми можемо розділити терміни, які автор використовує у романі, на такі семантичні класи:

1) слова та словосполучення, які позначають речовини: *volatile iron carbonyl* – леткий залізний карбоніл, *sulphur dioxide* – сірчаноокислий газ, *cyanide* – ціаністий калій;

2) слова, які позначають стани та дії: *dismantled* – демонтований, *inoperable* – вимкнений, *spot* – фіксувати, *intersect* – перетинати;

3) слова, які позначають деталі, обладнання, величини: *relay* – реле,

electromagnet – електромагніт, phonograph – фонограф, inch – дюйм, parameter – параметр, velocity – швидкість.

Переклад термінологічних одиниць науково-фантастичного роману має певні труднощі через їх структуру, фонетичні, лексичні та морфологічні особливості, сполучуваність у тексті та екстралінгвістичний фон. Проблема перекладу фантастичного тексту також пов'язана з питанням «діалог культур». Порівнюючи різні мовні картини світу, можна побачити розбіжності між ними, які викликають певні труднощі у процесі перекладу.

Особливої актуальності набувають питання адекватності та еквівалентності перекладу. Їх співвідношення визначає стратегію, яку обирає перекладач, враховуючи різноманітні фактори, що створюють перекладацьку ситуацію: мета перекладу, тип тексту, цільова аудиторія. Поняття «адекватність» передбачає відтворення стилістичних та експресивних відтінків оригіналу, а поняття «еквівалентність» визначає відповідність тексту перекладу тим параметрам, які встановлені текстом оригіналу.

Процес передачі термінів мови оригіналу мовою перекладу здійснюється у два етапи: визначення значення лексичної одиниці з урахуванням контексту, відтворення цього значення засобами мови перекладу. При перекладі художнього тексту перекладач не повинен змінювати емоційну доміную, створену автором тексту. Проте, певні її трансформації та модифікації можуть спостерігатися в перекладацьких працях. Перекладач реалізує в тексті цілий комплекс трансформацій-перетворень для досягнення адекватності перекладу. Дослідники виділяють перекладацькі трансформації в залежності від рівнів мови та типів одиниць оригіналу, які перетворюються. Перекладачі використовують лексичні, лексико-граматичні, граматичні та стилістичні трансформації, які часто поєднуються в складні комплексні трансформації [4, с. 99].

При перекладі роману А. Азімова найуживанішими перекладацькими трансформаціями є транскрипція та транслітерація. Вони використовуються для перекладу технічних пристроїв, хімічних сполук, назв космічних апаратів.

Отже, варто відзначити, що інтерес до наукової фантастики постійно зростає. Це зумовлено швидким розвитком технічного прогресу. Цей жанр

дозволяє привернути увагу читачів до наукових ідей та досягнень. Значну роль у цьому відіграють переклади науково-фантастичного тексту. Завдання перекладача полягає у виявленні схожості та відмінності між мовними картинами, відтворенні задуму автора та вмінні застосувати необхідні перекладацькі прийоми та трансформації.

Джерела та література

1. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової та технічної літератури на українську мову. Термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Част. 2. Вінниця : Нова книга, 2001. 324 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
3. Катиш Т. В. Особливості функціонування термінологічної лексики в мові фантастики. Дніпропетровськ : Видавництво Дніпропетровського національного університету, 2004. С. 105–119.
4. Макаруч О. О. Фантастичний текст: проблема перекладу. *Перекладацькі інновації* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Суми, 15-16 берез. 2018 р.). Суми : Сумський державний університет, 2018. С. 97–101.

ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ ЯК ПРОЄКЦІЯ БАЗОВИХ КОМПОНЕНТІВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ніколаєва Людмила,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна
nikludalex@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0005-0936-6054>

Переклад як акт міжмовної комунікації реалізується у різних видах і формах перекладацького процесу, що відповідають базовим компонентам людської діяльності взагалі і мовленнєвої діяльності зокрема, серед яких: об'єкт